

EBÛ HAFS EL-HADDÂD (2)*

Eüzü bi'llâhi mine's-şeytâni'r-racîm.

Bi'smi'llâhi'r-rahmâni'r-rahîm.

El-hamdü li'llâhi rabbi'l-âlemîne alâ külli hâlin ve fî külli hîn... Hamden kesîran tayyiben mübâreken fîh... Kemâ yenbağî li-celâli vechihî ve li-azîmi sultânih... Ve's-salâtü ve's-selâmü alâ seyyidi'l-evvelîne ve'l-âhirîn, muhammedini'l-mustafâ... Ve alâ âlihî ve sahibihî ve men tebiahû bi-ihsânin ilâ yevmi'lcezâ... Emmâ ba'd:.

Aziz ve muhterem kardeşlerim!

Allah-u Teâlâ Hazretleri'nin selâmı, rahmeti, bereketi üzerinize olsun...

Büyük evliyâullah ve sâlihlerin hayatlarını anlatan, meşhur

Tabakâtü's-Süfiyye kitabını okumağa devam edeceğiz.

Fakat bu kitabın okunmasına başlamadan önce, başta Peygamber SAS Efendimiz'in rûh-u pâkine hediye olsun diye ve cümle âlinin, ashabının, etbâının, ahabbının ve hulefâsının; Ebû Bekr-i Sıddîk ve Aliyy-i Murtazâ'dan hocamız Muhammed Zâhid-i Bursevî Hazretleri'ne kadar turuk-u aliyyelerimiz silsilelerinden güzeran eylemiş olan pirlерimizin ve meşâyihimizin ruhlarına hediye olsun diye;

Kitabın içinde isimleri geçen büyük zatların ruhlarına hediye olsun diye; bu beldelerde medfun bulunan enbiyâullah, evliyâullah ve

---

* Bu konuşma; Merhum Dr. Metin Erkaya tarafından, titizlikle çalışılarak metne dönüştürülmüştür. Mekanı Cennet olsun.

sâlihlerin; bu beldeleri fetheden fatihlerin, şehidlerin, gâzilerin, mücâhidlerin ruhlarına hediye olsun diye;

Uzaktan yakından bu dersi takip etmek üzere gelmiş olan siz kıymetli, sevgili kardeşlerimizin ahirete göçmüş bütün sevdiklerinin, yakınlarının ruhlarına hediye olsun diye, bir Fâtîha, üç İhlâs-ı Şerif okuyalım, ruhlarına gönderelim, öyle başlayalım:

.....

Okuduğumuz kısım, eserin yegâne, çok güzel baskısının, Nureddin ibn-i Şüreybe'nin yaptığı baskının 118. sayfasında, 10. paragraf ve devamı olacak.

Hayatını okuduğumuz şahıs, Ebû Hafs-ı Haddâd Hazretleri. Nişapurlu idi. Geçen hafta başlamıştık. Onunla ilgili bölüm devam ediyor şimdi.

a. Fütüvvet Nedir?

10. paragrafın metni şöyle:

وَسَمِعْتُ عَبْدَ الرَّحْمَنِ يَقُولُ بَلَغَنِي أَنَّهُ لَمَّا أَرَادَ
أَبُو حَفْصٍ الْخُرُوجَ مِنْ بَغْدَادِ شَيَّعَهُ مَنْ بِهَا مِنَ
الْمَشَايخِ وَالْفِتْيَانِ فَلَمَّا أَرَادُوا أَنْ يَرْجِعُوا قَالَ
لَهُ بَعْضُهُمْ دَلَّنَا عَلَى الْفُتُورَةِ مَا هِيَ فَقَالَ الْفُتُورَةُ
تُؤْخَذُ اسْتِعْمَالًا وَمُعَامَلَةً لَانْطِقًا
فَتَعَجَّبُوا مِنْ كَلَامِهِ

TS. 118/10 (Ve semi'tü abde'r-rahmâni yekülü) Kitabın müellifi diyor ki: "Ben Abdurrahman'dan işittim, şöyle diyordu:

(Belağanî ennehû lemmâ erâde ebû hafsinî'l-hurûce min baġdâd, şeyyeahû men bihâ mine'l-meşâyihî ve'l-fityân) Bana rivayetler geldi, ulaştı ki, Ebû Hafs-ı Haddâd Hazretleri Bağdat'tan çıkmayı murad ettiği zaman, ayrılmayı istediği zaman, (şeyyeahû men bihâ mine'l-meşâyihî ve'l-fityân) Bağdad'ın meşhur şeyhleri, tarikat şeyhleri ve tasavvuf erbabı, fütüvvet erbâbı onu uğurlamağa çıktılar."

(Felemmâ erâdû en yerciù) "Bu mübarek zâtı Bağdad'dan çıkarken herkes uğurlamağa geliyor, evliyaullah, şeyhler, tasavvuf, fütüvvet erbâbı uğurlamağa geliyor, mühim bir zât, çok büyük bir zât.

Dönmek istedikleri zaman, (kâle lehû ba'dühüm) onlardan birisi Ebû Hafs-ı Haddâd'a dedi ki..."

Ba'dühüm demek, bazısı demek değildir Arapçada. Ma'rife olan zamire muzaf olduğu için, birisi demek. Onlardan birisi demek. Onlardan birisi; hangisi olduğunu söylemiyor ama, o uğurlayanlardan bir tanesi dedi ki Ebû Hafs-ı Haddâd Hazretleri'ne... Büyük evliyaullah, çok meşhur, kıymetli bir zât. Büyük bir arif, kâmil bir zât.

(Düllenâ ale'l-fütüvveh mâ hiye?) "Şu fütüvvet denilen şeyde bize yol gösteriver; nedir, bize anlatıver." dedi.

(Fekâl) O da buyurdu ki cevabında:

(El-fütüvvetü tu'hazu isti'mâlen ve muâmeleten lâ nutkan) “Fütüvvet laflan alınmaz, kullanılarak ve karşılıklı beşerî münasebetlerde ortaya çıkar, laf değildir. Lafla anlaşılmaz, lafla öğrenilmez, tatbikatta olur.” dedi. Yâni, “Yâni ben söylesem de kıymeti yok, halim söylüyorsa kıymeti var, halden anlaşılır, tatbikattır yâni, uygulamadır.” demek istedi.

(Feteaccebû min kelâmihî) “Hepsi de bu cevaba hayran kaldılar.” Teaccebe, hayran kalmak demek Arapçada. Yâni şaşkırdılar ama, hayranlıklarından şaşkırdılar mânâsına geliyor.

Geçen hafta anlatmıştık, biliyorsunuz *fütüvvet diye bir şey var tasavvufta. Önemli bir yeri var fütüvvetin. Fütüvvet, fetâ kelimesinden geliyor, fetâ yiğit demek, fütüvvet de yiğitlik demek.*

Fetâ, delikanlılık çağındaki insana derler. İşte o delikanlılık çağına da fütüvvet derler.

Ama tasavvufta fütüvvet demek, yâni bir nevcivan delikanlı gibi hizmete koşturan, meşakkatlere aldırmayan, hizmetleri yapan, hayırlı işleri götüren, düşmandan korkmayan, halka iyilik yapan insan filân mânâsına geliyor. Tasavvuftaki mânâsı derin ve herkes tasavvufta bu fütüvvet sıfatına sahip olmayı temenni etmişler. Biz de geçen hafta anlatmış anlatmış da demiştik ki:

“—Bakın, tasavvufun önemli vasıflarından biri bu. Mutasavvıf yiğit olacak. Bu yiğitliği Allah bizlere de nasib etsin... Madem tasavvufu seviyoruz, tasavvufun içinde yaşamağa gayret

ediyoruz, bu s fata biz de sahip olalım!” filan demiştik ve bazı menkabeler anlatmıştık.

Pala bıyıklı, şalvarlı, silahlı bir adam, bir seyyahın atının dizginini tutmuş, Denizli’ye geldiği zaman bu Arap seyyahı... Adamın  d  patlamış:

“–Eyvah! Gitti bizim mallar mülkler belki canım bile gitti.” diye.

Bir şeyler söylüyor, anlamıyor gelen Araplar.

Bir adam daha gelmiş, o da bıyıklı, şalvarlı, palalı filan... Oda atın öbür taraftan tutmuş, birbirleriyle münakaşaya başlamışlar.

Araplar korkudan tir tir titiyorlar altı yedi tane binekleri var, yükleri var, seyyah bunlar, Denizliye gelmişler, gedecekler başka yere ama, meşhur bir seyyah... Korkuyorlar:

“–Eyvah! Bizi asacaklar mı, soyacaklar mı, malımızı gasp mı edecekler...” diye.

Meğerse ilk tutan diyormuş ki:

“–Bu yabancı, bu beldeye yeni gelen bir adam. Bunu ilk ben buldum, o halde bizim tekkeye götürelim! Bu akşam bizim tekkede misafir olsun, biz misafir edelim, biz ikram edelim, biz doyuralım, biz yatıralım!” diyormuş.

Sonradan gelen şahıs da, o mahallenin fütüvvet erb bındanmış. O da diyormuş ki.

“–Ayıp değil mi bizim mahalleden misafir alıp senin mahallene götürmen? Yâni, ağırlamak gerekiyorsa bizim ağırlamamız lâzım. Sen niye kendi mahallene götürüyorsun? Madem

bizim mahallede, bizim ağırlamamız lâzım.” diyormuş.

Yâni hayırda yarışıyorlarmış meğerse. Artık ballandıra ballandıra anlatıyor bu fütüvvet erbâbının halini, şânını.

Demiştim ki: Anadolu’da Selçuklular zamanında fütüvvet teşkilatı da bayağı böyle bir maddi teşkilat halindeydi ve umumiyetle böyle tasavvufta kendi elinin emeğini yemek, helâl lokma yemek esas olduğundan... Nitekim bu Ebû Hafs Hazretleri de haddâd imiş, yâni demirci imiş.

Yâni demiriciliğe muhtaç olduğundan değil de, meşakkatli bir işi ter döke döke yapayım da, parayı kazanayım, helâl yiyeyim. Hatta yemek bile değil, kazandığını fukaraya dağıtıyorlar yine. Helâl kazanıp yemek ve yedirmek...

Yunus Emre ne diyor:

*Dürüş, kazan, ye yedir;
Bir gönül ele getir.*

Dürüş, gayret et demek. “Dürüş, kazan, ye yedir.” Gayret et, çalış, kazan, ye yedir. “Dürüş, kazan, ye yedir/Bir gönül ele getir.” Bir gönül kazan yâ! Ye, kendin ye, ziyafet çek başkalarına yedir, iyilik yap, birisinin bir duasını al, bir gönül kazan...

Onların prensibi o. Yunus’un yaşadığı çağın, Mevlana Hazretleri’nin çağının insanlarında önemli bu. Tasavvuf hayatlarına, iliklerine işlemiş, kazanıyorlar, Tekke’ye getiriyorlar, fukaraya ikram ediyorlar, misafir ağırlıyorlar.

Bizim şeyhlerimizden, büyüklerimizden duyduğumuz o.

Meselâ, Hocamız'ın hocası Tekirdağlı Mustafa Feyzi Efendi. Alim bir aile. Kardeşi de Tekirdağ müftüsü. Kendisi de büyük şeyh, şeyhimizin şeyhi yâni. Evinde iki kapı varmış misafir odasında... Birisi dışarıdan hemen doğrudan doğruya içeriye girsinler diye bir kapı, dışarıya açılıyor misafir odasından... Sofrasında misafir yoksa yemek yemezmiş. Evine misafir gelmemişse, sofrasında yemek yoksa yemezmiş, kalkarmış evden çıkarmış, han odalarını, bekâr odalarını dolaşmış hani bekar olup da bir yerlerde, odalarda kalan insanları "Hadi gelin bakalım bizim eve, yemek yiyelim!" diye misafir bulur, eve getirir, öyle yerlermiş. Yâni, başkasının sırtından geçinmek değil, beleşçilik değil, kazanıp başkasına faydalı olmak, gönül kazanmak, sevap kazanmak... Onun için bu teşkilat Anadolu'da yaşamış.

Tabii aynı zamanda çalışıyorlar, haksızlığın karşısındalar, adeta belediye zabıtası gibi hizmet görmüşler, haksızlığı, hırsızlığı, arsızlığı, yüzsüzlüğü engellemişler, hatta beldenin savunmasında da görev almışlar, sanki asker gibi. Yâni polis gibi, asker gibi, belediye zabıtası gibi, esnaf teşkilatı gibi... Ama bunların hiç birisi değil, mutasavvıf bunlar, derviş. Derviş ama Allah'ın rızası insanlara hizmetten geçiyor diye, insanların en hayırlısı insanlara en faydalı olandır diye bu işleri yapıyorlar, bundan yapıyorlar. Yoksa esas itibariyle gayeleri bu olduğundan değil.

Onun için fütüvvetin, tasavvufta fütüvvet sıfatına sahip olmak, yiğitlik, yiğit bir insan olmak, bu sığata sahip olmağa çok önem vermişler ve istiyorlar, nasıl yiğit olabilirim, nasıl tam böyle fütüvvet erbâbı olabilirim diye bu zâta da ondan sormuşlar:

“—Nedir şü fütüvvet, söyleyiver bize, anlayiver.”
Demiş ki:

“—Tasavvuf lafla olmaz, uygulamadan anlaşılır, muameleden anlaşılır. Lafla, ne anlatılabilir, ne anlaşılabilir. Uygulama...”

Yâni bir adam gık demez, hiç kimseye söz söylemez, âferin beklemez, sessiz sedâsız durur, çalışır, yedirir, iyilik yapar, iyilik yaptığından teşekkür bile beklemez, hatta iyilik yaptığında kendisini göstermez bile. Yiğit işte öyle olur.

Hocaefendinin birisi Halep’e gelmiş, talebesini sormuş,

“—Benim Halepli bir talebem vardı...” Yıllar önce, asırlar

önce... “Halep’te benim bir talebem vardı nerede bu? Falancanın oğlu filanca. Şu lakapta falanca şahıs...”

“—Efendim o hapiste, hapse tıktılar onu.”

“—Niye hapse tıktılar?”

“—Burcu vardı birisine, ödeyemedi, ödeyemedim diye hapse tıktılar.”

“—Öyle mi? Ne kadar borcu vardı?..”

“—On bin altın, yirmi bin altın, otuz bin altın neyse...”

“—Tamam, çıkartın onu, parasını ben vereceğim.”

Tıkır tıkır tıkır tıkır borcu ödemiş, kaçmış şehirden. Kalkmış, gitmiş. Yâni, hapisten çıkan şahıs kendisini kimin çıkardığını dahi bilmesin diye. Kedisine bu iyiliği kimin yaptığını dahi bilmesin diye şehirde durmamış, kaçmış. Parayı ödemiş, çıkartmış onu, kalkmış gitmiş.

“—Tamam, paran ödendi. Hadi sen çık bakalım!” demişler.

“—Kim ödedi?”

“—Belli değil, adamın birisi ödedi gitti.”

İşte fütüvvet bu... Teşekkür beklemiyor. Bu işi neden yapıyor çünkü? Allah'ın rızasını kazanmak için yapıyor. Bak, gör bakalım işte İslâm, dindarlık miskinlik miymiş? Dindarlık başkasının sırtından geçinmek miymiş? Başkasını istismar etmek miymiş?.. Yoksa asıl dindarlık neymiş gel gör! İşte bunların hayatları, ömürleri böyle geçiyor.

Adam büyük adam, padişahlığı bırakıyor, sarayı bırakıyor, hazineyi bırakıyor, derviş oluyor. Sabahtan akşama çalışıyor, kazandığıyla yiyecek alıyor, fukaraya getiriyor veriyor. Kendisi oruç tutuyor veya onlarla beraber oturup yiyor. Bir zaman padişahı bu, sarayda oturuyordu. Neden yapıyor bunu? Allah'ın rızasını kazanmak için. Böyle. Yâni dinin özü.

Biz, tasavvuf dinin özü derken, bunlara dayanarak söylüyoruz. Dindarlık insana bir şeyler öğretiyor, Kur'an-ı Kerim insana nasihat

ediyor, Peygamber Efendimiz'in hadisleri insanlara yol gösteriyor, tamam. Onu anlayıp da o yolda yürümek, işte tasavvuf o... Böyle, laf değil yâni.

Onun için sormuşlar:

“–Nedir fütüvvet?”

“–Fütüvvet, kullanıldığı zaman muamelede belli olur, lafla anlaşılmaz.” demiş.

Bu cevabı da çok beğenmişler. Bu şahısların hali böyle. O devrin böyle sosyal fotoğrafı çekilse de, romanlaştırılırsa, anlatılsa; herkes hayran olur.

b. Fütüvvet Erbâbının Alâmeti:

قَالَ سُئِلَ أَبُو حَفْصٍ هَلْ لِلْفَتَى مِنْ عِلْمَةٍ قَالَ نَعَمْ
مَنْ يَرَى الْفِتْيَانَ وَلَا يَسْتَحِي مِنْهُمْ فِي
شَمَائِلِهِ وَأَفْعَالِهِ فَهُوَ فَتَى

TS. 118/11 (*Kàle ve suile ebû hafsin: Hel li'l-fetâ min alâme*) Yine Ebû Hafs-ı Haddâd'a sormuşlar ki fetânın, fütüvvet erbâbının bir alâmeti var mı?.. (*Kàle: Neam*) *Neam*, evet demek Arapçada. (*Kàle: Neam*) “Evet, var bir alâmeti... Evet, fetânın, fütüvvet erbâbının bir alâmeti var. Nedir o alâmet:

(*Men yere'l-fityâne, ve lâ yestahyi minhüm fî şemâlihî, ve ef'âlihi, fehüve fetâ.*) “Kim o fütüvvet erbâbını görüyorsa, ve gördüğü zaman, kendisinin halinden, tavrından

dolayı onlardan utanmıyorsa ve hareketinde, sıfatlarında onların karşısında kendisini eksikli hissetmiyorsa, mahcup olmuyorsa, utanmıyorsa, işte fütüvvet erbâbı o. Alâmeti o...” Utanıyorsa; “Haa, bak şunlar şunlar hakiki müslüman, hakiki mutasavvıf, hakiki fütüvvet erbâbı!.. Bak onlar öyle yapıyor. Tüh be, bizde hiç bir şey yok, yapamıyoruz.” diye mahcup oluyorsa, demek ki kendisi fetâ değil, tam yiğit değil.

Böyle tarif etmiş.

Tabii biliyorsunuz, bu fütüvvet teşkilatı sonradan Osmanlılara doğru gelince, meslek teşkilatlarına dönüştü. Çünkü bunlar hep çalışıyorlardı. Her mesleğin çarşıda pazarda bir şeyhi vardı. Her mesleğin pîri vardı ve şeyhi vardı. Sabahleyin piyasayı o açardı dualarla, ondan sonra faaliyete geçerdi esnaf ve sanatkârlar.

Sanatkârların çırak alınması, çıraklıktan kalfalığa geçmesi, kalfalıktan ustalığa çıkması merasimle, usulle olurdu. Kimse kimsenin çırağını alamazdı, ayartamazdı. “Ustasına hayrı olmayanın, kimseye hayrı olmaz!” diye meslekten kovulurdu. Kimse öteki ustanın çırağını ayartamazdı, kalfasını alamazdı. Böyle bir töre vardı.

Her şey dualıydı, her şey bereketliydi ve adam mesleğini güzel yapmıyorsa, mesleğinden meslek erbâbı tarafından bir atıldı mı, bir daha dikiş tutamazdı. Terk-i diyâr etmesi lazımdı.

Meslek teşkilatı haline gelmişti. Bunun için Osmanlılar zamanında da, işte *yiğitbaşı* deniliyor. *Fetâ yiğit* demek ya, *yiğitbaşı*... Yâni ne demek? O beldenin esnaf ve sanatkârlarının başkanı *mânâsına* filan geliyor. İnce bir teşkilat, böyle fiilen de meslek teşkilatına dönüşmüş. Şimdiki meslek teşekküllerinin tarihçesi yâni bu bir bakıma. Şimdiki meslek teşekkülleri de federasyonlar, konfederasyonlar, dernekler ve sâireler bunları bilseler de, işin mânevî temellerinden haberleri olsa...

c. Ebû Hafs-ı Haddâd'ın Bir Hali

سَمِعْتُ أَبِي يَقُولُ سَمِعْتُ أَبَا الْعَبَّاسِ الدِّينَوْرِيَّ
يَقُولُ قَالَ أَبُو حَفْصٍ مَا دَخَلَ قَلْبِي
حَقٌّ وَلَا بَاطِلٌ مُنْذُ عَرَفْتُ اللَّهَ

TS. 118/12 (Semi'tü ebî yekülü semi'tü ebe'l-abbâsi'd- dîneveriyye yekülü: Kâle ebû hafsin: Mâ dehale kalbî hakkun ve lâ bâtılun, münzü araftu'llâh, celle celâlühû.) “Ben babamdan duydum.” diyor kitabı yazan meşhur Ebû Abdirrahmân es-Sülemî Hazretleri. “Ben babamdan işittim, o da Ebû Abbas ed- Dîneverî'den duymuş, o da Ebû Hafs-ı Haddâd'dan duymuş ki şöyle demiş...” Yâni hayatı anlatılan velî, evliyâdan o zât.

(Mâ dehale kalbî hakkun ve lâ bâtılun) “Benim kalbime, gönlüme yâni...” Kalp demek, Arapçada gönül demek... “Benim gönlüme ne hak, ne bâtıl hiç bir şey girmedi,

gönlümde hiç bir şey mekân tutmadı. Gönlüme, kalbime hiç bir şey yerleşmedi, giremedi, yol bulup yerleşemedi, hak veya bâtil hiç bir şey yerleşmedi; (*münzü araftu'llah*) Allah'ı bildiğim zamandan beri...”

Yâni ne demek istiyor? “Allah'ı bildiğim zamandan beri kalbime, Allah'tan başka hiç bir şeyi sokmadım, gelmedi. Gönlüm tamamen Allah CC ile dolu.” demek istiyor.

Hak veya bâtil hiç bir şey. Bâtil nedir? Meselâ, dünya sevgisidir, makam hırsıdır, çoluk çocuk meylidir, kadına karşı meyildir, paraya karşı meyildir; zevke, keyfe, istirahatata karşı meyildir... Bunlar bâtil.

Hak olan şey nedir? Yâni böyle bâtil olmayan, gerçek olan başka şeyler ama, Allah değil, Allah'tan gayrı... Meselâ ilim öğreneyim, gideyim falancaya şöyle hizmet edeyim, veyahut şunu yapayım, bunu yapayım vs. gibi. Hani aslında dinî bakımdan yanlış olmayan, hak olan bazı şeyler ama, “Gönlüme, Allah'ı tanıdıktan sonra, Allah'tan başka bir şey girmedi. Hak da, bâtil da... Başka hiç bir şey girmedi.” diyor. Gönlünü tamamen Allah'a tahsis etmiş. Artık nasıl bir halse bu... Anlayın ki, Allah'tan başka bir şeyi düşünmez, Allah'tan başka bir şeyi sevmez bir insan olmuş yâni. Kalbi tamamen Allah-u Teâlâ Hazretleri'nin ma'rifetiyle, muhabbetiyle dolmuş.

Bunu tabii, böyle bir zât dediyse, doğru demiştir. Laf olsun diye söylemez. Ve bu zor bir şeydir. Yâni hepimiz de müslümanız ama, hepimizin

gönlünde binbir tane arzu vardır. Meşrûdur bu arzular; yâni günah değildir, normaldir. Ah bir evim olsa... Ah bir arabam olsa... Ah bir yazlığım, kışlığım olsa... Ah şu çocuğumu bir evlendirebilsem... Ah şöyle olsa, vah böyle olsa...

Şairin birisi diyor ki:

“—Bir tanecik gönlüm var, içinde bin bir tane arzu...” diyor.

Yâni “Çarşıdan aldım bir tane, eve geldim bin tane.” dediği gibi, nar için bilmece söylerler ya... Gönlünde insanın bir sürü arzusu oluyor.

Bizim de şu anda, herkes gönlünü yoklasın hadi bakalım ne istiyorsun, ne arzu edersin filan diye... Bir sürü şey söyler insan... Can eriği istiyorum der, kiraz istiyorum der, çilek istiyorum der, baklava der, kaymak der, bilmem ne der... “Karnım aç!” der, “Çok yorgunum!” der, “Vaaz çabuk bitse de eve gitsem, biraz uyusam!” der... Bir şeyler der yâni. Herkesin çeşit çeşit arzuları olur.

Ama o ne diyor: Hak veya bâtil gönlüme hiç bir şey sokmadım. Devamlı Allah’la meşgul olabilmek, Allah’ın ma’rifetiyle ve muhabbetiyle kalbinin dolu olması. Tabii bu muazzam bir şey... Bunu bilmeyen anlamaz da, bu sözü de herkes söyleyemez yâni. Bu çok muazzam bir söz...

Ve herkes de bunu yapamaz, müslüman da olsa. Babayiğit olmak lâzım, bayağı bir babayiğit olmak lâzım. Yâni fetâ yiğit demek ya yiğit olmak da yetmez, babayiğit olmak lâzım. Böyle

kocaman bayağı yiğit olmak lâzım ki gönlüne hiçbir şey girmesin. Ne evlat sevgisi, ne mal sevgisi, ne mülk sevgisi, ne şunu, ne bunu... Hak veya bâtil hiçbir şey girmesin, sırf Allah, sadece Allah sevgisi, sadece Allah şuuru...

Millet, tabii herkes Allah diyor da, ama Allah'ın sevgisi gönlünde ne kadar?.. Allah bilgisi kalbinde ne kadar?.. Ne kadar biliyorsun Allah'tan?.. Al bakayım eline kağıdı, al eline kalemi, hadi sana müddet verdim sabaha kadar başında oturacağım, yaz bakalım!.. Al sana ışık, al sana masa... Yaz bakalım Allah hakkında ne biliyorsun?.. Görelim bakalım ma'rifetini... Ma'rifetullah, Allah bilgisi ne kadar, hadi söyle bakalım, ne biliyorsun? Ne kadar biliyorsun Allah'ı, nasıl biliyorsun? Yaz bakalım da, bir görelim!..

Bir soralım bakalım akaidi iyi bilen insanlara, müftülere, alimlere... Yaz bakalım, şu kafandaki şeyler bir dökülsün bakalım, hak mı bâtil mı?.. Kaç kişi bu imtihanı kazanır? Ne kadar biliyor millet Allah hakkında?.. Allah'ı ne kadar seviyor?..

“—Senin Allah yanında kıymetin ne kadardır merak ediyorsan, senin gönlünde Allah sevgisi ne kadardır ona bak!” diyor Peygamber Efendimiz.

Bak bakalım kalbinde Allah sevgisi ne kadar?
Bak bakalım kalbinde Allah sevgisi ne kadar?
Allah için ne kadar fedakârlık yapabiliyorsun?
Malından ne kadar verebiliyorsun, canından ne kadar, rahatından ne kadar verebiliyorsun?

d. Rızkı Allah Verir

سَمِعْتُ مُحَمَّدَ بْنَ أَحْمَدَ بْنَ حَمْدَانَ يَقُولُ سَمِعْتُ
أَبِي يَقُولُ سَمِعْتُ أَبَا حَفْصٍ يَقُولُ تَرَكْتُ الْعَمَلَ
فَرَجَعْتُ إِلَيْهِ ثُمَّ تَرَكْنِي الْعَمَلَ فَلَمْ أَرْجِعْ إِلَيْهِ

TS. 118/13 (*Semi'tü muhammede'bne ahmedi'bni hamdân, yekülü: Semi'tü ebî yekülü: Semi'tü ebâ hafş*) İşte Muhammed ibn-i Ahmedi'bni Hamdân demiş ki “Ben babamdan işittim, o da Ebû Hafs-ı Haddâd Hazretleri'nden işitmiş ki şöyle demiş...” Bu mübarek zâtın sözü.

(*Terektü'l-amele, feraca'tü ileyh; sümme terekeniye'l-amel, felem erci' ileh.*) Diyor ki: “Ben işi terk ettim.” Amel iş, çalışmak demek. “İşî terk ettim, (*feraca'tü ileyh*) sonra döndüm. Yâni bıraktım işi ama gene işe başladım, döndüm. (*Sümme terekeniye'l-amel*) Sonra iş beni bıraktı. Evvelce ben işi bırakmıştım, sonra iş beni bıraktı. (*Felem erci' ilehi*) Bir daha ona dönmedim.” Yâni demek ki çalışmayı da bırakmış, artık bütün ömrünü sırf Allah yoluna sarf etmiş. Öyle anlaşılıyor.

Tabii söz arasında demin söyledik ki: Çalışmak lâzım kimseye muhtaç olmamak için, para kazanmak için, hayır yapmak için filan... Ama bu da bir makam, bu da bir başka şey...

Çalışarak helâl para kazanıp işini götürmek. Bir böyle yapmış, bir terk etmiş. Sonra nasılsa iş bunu terk etmiş. Nasıl terk eder iş? Yâni mecburi. Kader... Bir sebep olmuş, iş bunu terk etmiş, bir daha tenezzül edip de işin peşine koşmamış.

Pekiye ne olur? İnsan için peşine koşmazsa, Allah'ın hizmetine girerse ne olur? Aç mı kalır, açık mı kalır? Hayır! E ne olur hocam?..

Mihrablarda yazar ki:

كُلَّمَا دَخَلَ عَلَيْهَا زَكَرِيَّا الْمِحْرَابَ وَجَدَ عِنْدَهَا
رِزْقًا

(آل عمران: ۳۷)

(*Küllemâ dehale aleyhâ zakeriyye'l-mihrâbe vecede indehâ rizkà*) (Âl-i İmrân, 3/37) Bazen öyle yazar.

Ne demek bu? Bunun bir hikâyesi var. Allah-u Teâlâ Hazretleri'ne nezretmiş Meryem Validemiz'in annesi... Bak Meryem Validemiz bizim, cennetlik, bizim anamız, Hazret-i İsa'nın annesi, Meryem Validemiz. O mübarek Hazret-i Meryem Validemiz doğmadan evvel, annesi demiş ki:

“—Şu çocuğum doğarsa, dünyaya gelirse ben bunu din yoluna vakfedeceğim.”

Doğmuş, kız, Meryem... Eyvah! Kız doğdu. O zamana kadar da böyle erkek çocuklar veriliyor din emrine, ibadethane emrine ama, kız çocuğunun verilmesi yok.

رَبِّ إِنِّي نَذَرْتُ لَكَ مَا فِي بَطْنِي مُحَرَّرًا فَتَقَبَّلْ
مِنِّي

(آل عمران: ۳۵)

(*Rabbi innî nezertü leke mâ fî batnî muharra-
ran fetekabbel minnî*) [Rabbim, karnımdakini
Beyt-i Mukaddes'e hizmet etmek üzere hür bir
kul olarak sana adadım. Adağımı kabul buyur.]
(Âl-i İmrân: 3/35) diye niyet etmişti, nezret-
mişti.

فَلَمَّا وَضَعَتْهَا قَالَتْ رَبِّ إِنِّي وَضَعْتُهَا أُنْثَىٰ

(آل عمران: ٣٥)

(*Felemmâ vadaathâ kâlet rabbi innî vada'tühâ
ünsâ*) “Onu doğurunca dedi ki: Yâ Rabbi! Ben
bunu erkek olacak sanıyordum, nezretmişim,
ama kız oldu.” (Âl-i İmrân, 3/36)

Eh, Allah ne olacağını biliyor. İlm-i ezelîsinde
ne olacağı mâlûm. Söz değişmez. Madem
nezrettin, tamam...

O da ibadethanenin hizmetine verildi. Meryem
Vâlidemiz mübarek bir kadın. Küçüklüğünden,
doğmadan evvel vakfedilmiş, nezredilmiş;
doğduktan sonra da ibadethanenin emrine
verilmiş, Allah yolunda ömrü geçen, müstesna
bir mübarek insan Meryem Validemiz...
Müslümanlar olarak çocuklarımıza bu ismi
koyabiliyoruz.

وَكَفَّلَهَا زَكَرِيَّا

(آل عمران: ٣٧)

(*Ve keffelehâ zakeriyyâ*) “Zakeriyya AS bakımını
üzerine almış, o koruyor.” (Âl-i İmrân, 3/37)

Kimse girmiyor yanına...

İbadethanenin özel bir yeri ki, mihrab denilen özel bir yerinde, kapısı kilitli yerde ibadet edermiş o. Kimse yanına giremezmiş, ancak teyzesinin kocası olan Zekeriyâ AS gelir gidermiş, “Yeğenim nasılsın?” diye.

كَلَّمَا دَخَلَ عَلَيْهَا زَكَرِيَّا الْمِحْرَابَ وَجَدَ عِنْدَهَا

رِزْقًا

(آل عمران: ٣٧)

(*Küllemâ*) O zaman ki demek, her ne vakit ki demek. (*Küllemâ*) “Her ne vakit ki, (*dehale*) girerdi (*aleyhâ*) Meryem Validemiz’in yanına (*zekeriyâ*) Zekeriyâ AS (*el-mihrâb*) o ibadethâneye... “Zekeriyâ AS ne zaman o ibadethâneye, Meryem Validemiz’in kapısının kilitlerini şakır şukur açıp girerse...” Başkası girmiyor, anahtar bir kendisinde var. Kendisi tekeffül etmiş.

(*Vecede indehâ rizkà*) O tarafını yazmıyorlar. Nokta nokta yâni bu. Böyle yazıyor, ondan sonra nokta nokta... Hafızlar bilir. Ötekisini o kadar yazarlar. (*Vecede indehâ rizkà*) “Orada rızk bulurdu.” (Âl-i İmrân, 3/37)

Nasıl bir rızk bulurdu?.. Meyvalar, yiyecekler... O mevsimde o diyarlarda olmayan şeyler bulurdu Zekeriyâ AS. Ah, girerdi içeriye, yemek götürecek güya, her şey var. Şaşırdı. Kendisi de peygamber ama, şaşırdı ve sorardı.

Ne zaman girse böyle görürdü ve sorardı:

قَالَ يَا مَرْيَمُ أَنَّى لَكَ هَذَا قَالَتْ هُوَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ

إِنَّ اللَّهَ يَرْزُقُ مَنْ يَشَاءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ

(آل عمران: ٣٧)

(Kàle yâ meryemü ennâ leki hâzâ?) “Yâ Meryem! Nereden geliyor bunlar sana?” Kapı yok, pencere yok, başka yol yok, başka yer yok, başka senin yanına gelen yok... Gelen olsa bile, bu meyvalar bu diyarın meyvası değil, bu mevsimin meyvası değil... Yâhu nereden geliyor bunlar sana?..

(Kàlet hüve min indi'llâh) Allah'tan, Allah tarafından geliyor. (İnna'llàhe yerzuku men yeşâu bi-gayri hisâb) Allah-u Teâlâ Hazretleri dilediği kulunu böyle hesaba sığmaz şekilde rızıklandırır. Akıl almaz şekilde, anlaşılmaz şekilde mucize olarak, keramet olarak, ikram olarak Allah peygamberlerini, evliyaullahını, sâlihâtını böyle rızıklandırır. (Âl-i İmrân,3/37)

Bu da çalışıyormuş. Neden? Çalışıp elinin emeğiyle kazanmak, ondan sonra da hayır yapmak tatlı bir şey de ondan... Sonra işi bir ara bırakmış, gene başlamış. Sonra iş onu bırakmış. Belki sakatlandı, belki kolu acıdı.

İşin onu bırakması ne demek?.. İş nasıl bırakıyor? Demircilik yapamaz hale geldi. Yâni bir şey oldu herhalde, demiri dövemez gibi bir şey oldu filan... Ondan sonra nasıl olduysa, ne

sebeple ise; veya çık dükkânımdan dedi adam, başkasının dükkanıydı belki, çık dedi filan... İş onu terk etti. Bir daha dönmemiş işe. Ne olacak şimdi bu adamın hali?..

Adam, yâni büyük adam. Adamı biz böyle bazen tahkîr makamında kullanırız, adama bak falan deriz, bu büyük adam. Büyük zât-ı muhterem demek lâzım. Ne oldu bu zât-ı muhteremin hali?.. Allah... (İnna'llâhe *yerzuku men yeşâu bi-gayri hisâb*) "Allah ummadığı şekilde de insanı rızıklandırır."

Peygamber Efendimiz SAS Hazretleri mihraba çıkmıştı, hutbe okuyordu. Dışarıdan deve kervanının sesi geldi. Löngüdük löngüdük, löngüdük löngüdük, cangıdık cungıduk... Kervan geliyor. Pırrrrr, cemaat birer ikişer, birer ikişer, birer ikişer... E ne oluyor? E Medine'ye kervan geliyor. Geliyor ama, be adam, Peygamber Efendimiz hutbede... Camidesin sen!..

وَإِذَا رَأَوْا تِجَارَةً أَوْ لَهْوًا انفَضُّوا إِلَيْهَا وَتَرَكُوكَ
قَائِمًا قُلْ مَا عِنْدَ اللَّهِ خَيْرٌ مِنَ اللَّهْوِ وَمِنُ التِّجَارَةِ
وَاللَّهُ خَيْرُ الرَّازِقِينَ

(الجمعة: ۱۱)

(*Ve izâ raav ticâreten ev lehven infaddü ileyhâ*) Kervanın malları pazar yerine inecek, develerden yükler inecek, açılacak, ooo, çanaklar, çömlükler, yiyecekler, içecekler, baklalar, pirinçler, nohutlar ortaya konulacak.

Bir alışveriş. Her şeyin iyisini önceden ben alayım. Veyahut almayacaksam bile, Allah Allah bakalım neler gelmiş şu develerin malları neler, ne çeşit kumaşlar gelmiş, ne çeşit yiyecekler, içecekler gelmiş bir seyredelim yâ, seyri bile tatlı, zevkli, eğlenceli.

(Ve izâ raav ticâreten ev lehven) Bir alışveriş yada ticaret yada bir eğlence gördükleri zaman, *(infaddù ileyhâ)* oraya gittiler *(ve terekûke kâimâ)* ey Rasûlüm, seni minberde ayakta bırakıverdiler.” (Cuma, 62/11)

Kim yapıyor tabii? Halis muhlis olanları yapmaz da gevşek olanları, düşüncesi az olanları... Kendi kendine şeytan aldatır, nefsi aldatır, bir bahane bulur, gider. Yine Rasûlüllah'ı seviyordur o da;

“—Canım başkaları dinliyor ya, onlar dinlesin, ben gideyim, Allah affeder.” diye düşünür.

Çok kere günahları millet nasıl işliyor?

“—Allah gafurdur, rahimdir, affeder. Allah benim günahıma mı bakacak?... Allah'ın rahmeti geniştir...”

Ooo, edebiyatı böyle... Kendi işlerine yarayacak şeyleri çok iyi bilirler, onlara dayanarak günahlara dalarlar.

(Kul mâ inda'llâhi hayrun mine'l-lehvi ve mine't-ticâreh) “Ey Rasûlüm o şaşkınlara, o bırakıp camiye de ticaretin, alışverişin peşinde gidenlere sen de ki: *(Mâ inda'llâh)* Allah'ın yanında olan sevaplar mükâfatlar, ecirler *(hayrun mine'l-lehvi ve mine't-ticâreh)*

alışverişten, ticaretten daha hayırlıdır; (va'llàhu hayru'r-râzıkîn) hem de Allah en hayırlı rızıklandırıcıdır. Yâni, oraya gitmeyen, burada Rasûlüllah'ı dinleyen, gidenden daha çok rızka sahip olur.” (Cuma, 62/11)

Şimdi birisi anlatıyor, füze subayı. Bugün anlattı böyle taptaze buram buram, fırından yeni çıkma. Diyor ki: “Benim arkadaşlarıma, yâhu namaz kıl diyordum ben...” Emekli olmuş. “Namaz kıl diyordum ben” diyor, iyi. Diyorlarmış ki:

“—Emekli olalım, ev sahibi olalım, ondan sonra...”

E Kur'an-ı Kerim'de var mı böyle bir ayet? “Emekli ol da, ev sahibi ol da altmış yaşından sonra namaz kıl!” mı diyor, yoksa namaz kılmak yedi yaşından, on yaşından mı başlıyor. Akli başında olan herkesin kılması mı gerekiyor? Genç yaşta mı? Genç yaşta tabii...

“—Efendim işte emekli olayım da, ondan sonra ev alayım da, ondan sonra ibadet ederim, hacca giderim, bilmem ne yaparım...” diyorlar.

Yaygın bu, çok yaygın... Bazıları böyle de öğretiyor. Senin çoluk çocuğun var filan diyor, bazıları da böyle şey yapıyor. “Onların hepsi, bunu böyle söyleyen mesai arkadaşlarım, subaylarımın hepsi ya emekli olamadan öldü, ya da emekli oldu, hâlâ ev sahibi olamadı.” diyor.

“—Ben her ne pahasına olursa olsun ibadeti bırakmam.” demiş.

Anlaşıyor ki demek ki, namaz kılınca tehlike var gibi durumlardan ötekilerin de bir endişeleri var tabii. Namaz kılsak mimleniriz, mimlenince

gümleriz. Yallah, dışarı, atılırız meslekten diye düşünüyor. “Ben namazı hiç bırakmam.” demiş. Ötekisi, işimden atılırım, evim barkım olmaz diye korkuyor, Allah’ın divanına durmuyor, Allah’tan korkmuyor. “Onlar, bu sözleri söyleyenler ya emekli olamadılar, öldüler, bilmem nerede, şurada, burada; ya da emekli oldu, kirada, hâlâ ev sahibi olamadı. El-hamdü lillah Allah bana üç tane ev verdi, üç tane evim var.” diyor. Ne oldu şimdi?

وَاللَّهُ خَيْرُ الرَّازِقِينَ

(الجمعة: ۱۱)

(*Va’llàhu hayru’r-râzikîn*) [Allah, rızık verenlerin en hayırlısıdır.] (Cuma, 62/11) İşte rızık Allah veriyor muhterem kardeşlerim! Rızık patron vermiyor, devlet vermiyor.

Devletten de alır Allah. Vallàhi insanlar edebini takınsın! Devletten de alır. Devlet de bir kula muhtaç duruma düşebilir. Neden?.. Birisi demiş ki bu seçimlerde... Taze taze haberler. Çok gezince insan çok şey biliyor. Bir ilçede... Şimdi vaazda seçim konuşulur mu? Konuşulur. İbret var.

“—Bu ilçede seçimi garantiledim arkadaş.” demiş,

Kendisi doktor. Kaşarlanmış bir belediye başkanı. Eskiden beri de orada belediye başkanlığı yapıyor, seçmenleri de belli.

“—Bu ilçede ben seçileceğim, garantiledim. Şimdi Allah gelse beni engelleyemez.” demiş.

Diyorlar bu lafları muhterem kardeşlerim! O kadar cahil ki millet, o kadar aptal ve cahil ki, o kadar dengesiz ki, o kadar Allah'ın varlığından, birliğinden, şânından, azametinden, kudretinden o kadar gafiller ki, diyorlar bunu. E seçilememiş, feleğini şaşırды, hâlâ toparlayamadı kendisini. Nasıl olduğunu da anlayamamış.

Bir başka misal... Onu da bir yaşlı anlatmıştı bana, babasından... O zaman kuşak, şalvar filan olduğu zamanda. Köylerinden birisi demiş ki:

“—Bugün kasabaya ineceğim, iki tane inek alacağım. İki tane inek alıp geleceğim akşam.” demiş.

Karşısındaki de demiş ki:

“—İnşâallah desene yâ! Ne biliyorsun ya alırsın, ya alamazsın.”

Kuşağını göstermiş, eskiden kuşağa sokulurdu şuraya keseler, paralar, kamalar... Bıçak da böyle eğri dururdu. Ben de biraz soktum burama, çocukluk. Burama çakıyı soktum ben de, kınlı bıçağı. Gümüşten bir sap yaptırıp ben de biraz taşıdım öyle, yaz tatilinde. Çocukluk...

“—Kesemde altın paralar şıkır şıkır duruyor, Allah gelse engelleyemez.” demiş.

Lafa bak, kâfir oluyor tabii bunu der demez. Gidiyor kasabaya, iki tane inek alacak. “Allah bile engelleyemez.” diyor, bile diyor filan... Saçma sapan laflar.

“—Onun işi Allah'a kalmıştır...” diyorlar.

Onun işi Allah'a kalmıştır da, senin işin neye kaldı yâ! Sen kendini ne sanıyorsun?

“—Bu işi düzeltirse ancak Allah düzeltir.”

Yâ Allah'tan başka düzelten bir şey var mı zaten şaşkın adam!

Tasavvufun ilk adımı,

لَا فَاعِلَ إِلَّا هُوَ

(*Lâ fâile illâ hû*) “Yapan her şeyi Allah'tır.” diye bilmek.

Milletin haberi yok yâni gerçeklerden...

Kesesini bir düşürmüş, akşama eli boş gelmiş. Tabii ya, işte böyle olur.

E pekiyi, Allah'a dayanırsa ne olur bir insan?.. Allah böyle, Meryem Validemiz gibi yanına meyvaları, sebzeleri getirir, pişmiş getirir. Piliç eti getirir, kuş eti getirir, senin adını duymadığın kuş eti, sülün eti yedirtir alima'llah!

رَبَّنَا إِنِّي أَسْكَنْتُ مِنْ ذُرِّيَّتِي بِوَادٍ غَيْرِ ذِي زَرْعٍ
عِنْدَ بَيْتِكَ الْمُحَرَّمِ

(ابراهيم: ٣٧)

(*Rabbenâ innî eskentü min zürriyyetî bi-vâdin gayrı zî zer'in inde beytike'l-muharrem*) “Yâ Rabbi! Senin mukaddes kıldığın, ta Hazret-i Âdem zamanında kurduğun mabedin yanında, —şimdi yerinde yeller esiyor kumlar var, taşlar

var— ekin bitmeyen şu ekinsiz, taşlık, kulluk vadiye, çoluk çocuğumu bıraktım yâ Rabbi!” dedi. (İbrâhim, 14/37) İbrâhim AS, Hacer Validemiz’i kucağında İsmâil AS’la bıraktı mı oraya? Bıraktı. Kur’an-ı Kerim’den biliyoruz.

Su yok, bakkal yok, kasap yok, fırın yok, insan yok, gölge yok, ev yok, hiç bir şey yok... Ekinsiz, kayalıklar arasında çıplak bir vadiye bıraktı. Yâni muhterem kardeşlerim, insan duyarak Kur’an’ı okursa, vallâhi tüyleri diken diken olur, gözlerinden yaşlar akar.

Giderken Hacer Validemiz boynu bükük diyor ki:

“—Yâ İbrâhim, bizi bırakıp nereye gidiyorsun? Allah mı emretti?”

“—E Allah emretti.” diyor.

“—Git bırak oraya...” dedi Allah. O da İbrâhim AS. Canını sakınmamış, çocuğunu kurban etmeğe râzı... İbrahim, Halîlu’llah, Allah emretti diyor, gidiyor muhterem kardeşlerim.

E orada Hacer Validemiz ne oldu? Aç mı kaldı, susuz mu kaldı, uykusuz mu kaldı, evsiz mi kaldı? Söyleyin bakalım ne oldu?.. Nesli yürüdü, izzet ve itibarı yürüdü de Mekke-i Mükerreme’nin hakimi oldu. İbrâhim AS’ın, İsmâil AS’ı büyüdü de Mekke’nin sahibi, hakimi oldu. Sülalesi de Peygamber Efendimiz’e kadar devam etti, şimdi de hâlâ devam ediyor.

Allah korudu mu bir insanı, kimse alt edemez. Allah rızık verdi mi, kimse mahrum bırakamaz. Allah yasak etti mi, mahrum etti mi; kimse ona bir şeyi veremez! Ben böyle anlıyorum bu şeyi.

“—İş beni terk etti, ben de ona dönmedim.”

Ne yaptı? Seziyorum yâni, kim bilir Allah nasıl rızıklandırdı, nasıl yaşattı, ne kerametlere erdi; seziyorum. Bunu kimse anlayamaz. Bu işleri bilmeyenler anlayamaz. Hele bizim modern gazeteciler, hiç anlayamaz.

“—Vay vay vay!.. Ben işi bırakacağım da... Ölürüm be ben, açlıktan, susuzluktan...”

Doğru, onların mantığına göre öyle... Ama Allah’a tevekkül edenlere, Allah yardım eder. Edepsizlerden alıyor, kesesinden parayı da alıyor. Tabii yardım etmez. Onların mantığı gene doğru, yanlış değil. Kendileri için doğru.

e. Kerem Nedir?

سَمِعْتُ أَبَا أَحْمَدَ بْنِ عَيْسَى يَقُولُ سَمِعْتُ مَحْفُوظَ
بْنَ مَحْمُودٍ يَقُولُ سَمِعْتُ أَبَا حَفْصٍ يَقُولُ الْكَرَمُ
طَرْحُ الدُّنْيَا لِمَنْ يَحْتَاجُ إِلَيْهَا
وَالْإِقْبَالَ عَلَى اللَّهِ لِاحْتِيَاجِكَ إِلَيْهِ

TS. 118/14 (*Semi'tü ebâ ahmede'bne isâ, yekül: Semi'tü mahfûze'bne mahmûdin, yekülü: Semi'tü ebâ hafsin, yekül*) Ahmed ibn-i İsa'dan duymuş müellif, o da Mahmud oğlu Mahfûz'dan duymuş, o da Ebû Hafs-ı Haddâd Hazretleri'nden duymuş ki, şöyle buyurmuş mübarek, o evliyaullahtan Ebû Hafs Hazretleri: (*El-keremü tarhü'd-dünyâ li-men yahtâcü ileyhâ; ve'l-ikbâlü ale'llâhi, li'htiyâcike ileyhi.*)

Bunların asıl Arapçasını yazacak da ezberleyecek insan, yeri gelince takır takır söylediği zaman, herkes böyle hayran kalacak.

(*El-keremü*) Tarif ediyor: “Kerim insan oluş, soylu insan, asil insan oluş, cömert insan oluş, kerem diyoruz buna... (*El-keremü tarhü'd-dünyâ li-men yahtâcü ileyhâ*) Kerem, dünyayı ehline, ona muhtaç olanlara vermektir.”

“—Alın, sizin olsun, dünya sizin olsun be ehl-i dünya! Para pul mevki makam... Var yanımda para, al! Senin ihtiyacın var galiba... Var yanımda mal, mülk, yiyecek, içecek, al çuvalı, pirinci, unu...” diye dünyayı ve dünyalığı muhtaç olanlara vermektir. Kerem budur.

Keremi tarif ediyor:

“Kerim insan oluş nedir? Dünyayı ve dünyalığı muhtaç olan insana vermektir; (*ve ikbâlü ale'llah*) ve Allah'a yönelmektir. Neden?.. (*Li'htiyâcike ileyhi*) Senin ona ihtiyacın olduğu için...” Kerem budur. Kerem, dünyayı, dünyalığı muhtaç olanlara vermektir; insanın kendisinin de Allah'a yönelmesidir, ona muhtaç olması dolayısıyla...”

Biz neye muhtacız hepimiz?.. Hepimiz her an Allah'ın lütfuna, ihsânına, ikrâmına muhtacız ve onunla yaşıyoruz, ikramıyla yaşıyoruz. İkramı olmasa, şu anda yok oluruz. Bir varmış bir yokmuş, bakarsın yok olmuş gitmiş. Şu anda başımıza uçak düşebilir. Zelzele olur... Bir anda, Erzincan zelzelesinde kaç katlı binalar,

bir sallandı, bütün apartmanın tâ bilmem hangi mühendisler tarafından yaptırılmış olan binanın katları ne oldu?.. Aradaki insanlar ne oldu?.. Beton katların içinde, arasında bir anda... Dilerse bir anda yok eder, isterse yaşatır, isterse öldürür, isterse nimetlere gark eder.

Ormanda giderken ayağına çömleğin kulpu takılır, pat diye düşersin. Ne takıldı diye bakarsın, çömlek... Çıkartırsın, içinde bir çömlek altın, kucaklayıp gelirsin, milyarder olursun. Olur mu, olur. E nasib etmediği zaman da, Almanya'dan paraları kazanırsın, repo yapacağım dersin, çok daha fazla para kazanacağım dersin; (*ed'âfan mudâafaten*) faizi lüp lüp yutacağım, zengin olacağım dersin; ana para da gider.

“—Olur mu böyle şey, masal mı söylüyorsun hocam?”

Hayır, masal söylemiyorum, gazete haberlerini naklediyorum.

Masal filan değil, gazete haberleri.

Ne güzel tarif etmiş: (*El-keremü tarhü'd-dünyâ li-men yahtâcü ileyhâ*) “Kerem, cömertlik, asâlet, muhtaç olana dünyalığı vermektir ve senin muhtaç olduğun Allah'a yönelmendir.” Hepimiz Allah'a muhtacız.

Allah'la olanın sırtını kimse yere getiremez. Allah'a dayanana Allah yardım eder. Allah'tan isteyene Allah verir, Allah'ın sevdiği kul havalarda uçar, diyarları geçer, münkirin

gözünü, parmağını şöyle uzatıp çıkartır uzaktan, Allah'ın dostu olduğu zaman. Allah'ın dostu olmadığı zaman da, Firavun gibi olur.

أَلَيْسَ لِي مُلْكُ مِصْرَ وَهَذِهِ الْأَنْهَارُ تَجْرِي مِن تَحْتِي

تَحْتِي

(الزخرف: ٥١)

(*E leyse lî mülkü mısra ve hâzihi'l-enhâru tecrî min tahtî*) “Şu bütün Mısır arazisi benim değil mi? Şu altından aşağıdan akan nehirler benim değil mi?” (Zuhruf, 43/51)

Sen öyle san! Hepsi bir anda bir gider, hiç bir şey kalmaz. İbrahim AS zamanında Nemrud'un burnuna bir sinek girmiş, onun ağrısından kafasını kendisi tokmaklattırır. Tokmağı güm diye vurduğu zaman, biraz ağrısını duymuyor.

“—Vurun yâ, bir daha vurun yâ, bir daha vurun!..” diyor.

Bak Allah nasıl rezil ediyor. Sen misin Nemrutluk yapan, bak nasıl tokmağı istete istete vurduruyor.

Muhterem kardeşlerim! Bir insanın aklı varsa, Allah'ın dostu olur. Allah'ın dostluğu yolunda gider. Aptalsa, Allah'ın düşmanı olur.

Peygamber SAS Efendimiz buyuruyor ki:¹

الْكَيْسُ مَنْ دَانَ نَفْسَهُ وَعَمِلَ لِمَا بَعْدَ الْمَوْتِ
وَالْعَاجِزُ مَنْ أَتْبَعَ نَفْسَهُ هَوَاهَا وَتَمَنَّى عَلَى اللَّهِ

(ط. حم. ت. .ه. حل. ق. ك. عن شداد بن أوس)

(*El-keyyisü men dâne nefsehû, ve amile limâ ba'de'l-mevt*) “Zekî insan nefsini zabt ü rabt altına alıp, nefsine hakim olup ahireti için hazırlanandır. (*Ve'l-âcizü men etbaa nefsehû hevâhâ*) Aciz insan da nefsine tâbî olur, nefsinin arzuları peşinde koşar; keyif, zevk, eğlence, bar, pavyon, içki, kumar, manzara... (*Ve temennâ ale'llâh*) Sonra da Allah affedecek, şöyle olacak, böyle olacak diye Allah'tan umar.”

---

¹ Tirmizî, Sünen, c.IV, s.638, no:2459; *İbn-i Mâce*, Sünen, c.II, s.1423, no:4260; *Ahmed ibn-i Hanbel*, Müsned, c.IV, s.124, no:17164; *Hâkim*, Müstedrek, c.I, s.125, no:191; *Tayâlisî*, Müsned, c.I, s.153, no:1122; *Taberânî*, Mu'cemü'l- Kebîr, c.VII, s.281, no:7141, 7143; *Taberânî*, Mu'cemü's-Sağîr, c.II, s.107, no:863; *Bezzâr*, Müsned, c.II, s.18, no:3489; *Beyhakî*, *Şuabü'l-İman*, c.VII, s.350, no:10546; *Beyhakî*, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.III, s.369, no:6306; *Ebû Nuaym*, *Hilyetü'l- Evliyâ*, c.I, s.267; *Taberânî*, *Müsnedü's-Şâmiyyîn*, c.I, s.266, no:463; *Kudâî*, *Müsnedü's-Şihâb*, c.I, s.140, no:185; *Abdullah ibn-i Mübârek*, *Zühd*, c.I, s:56, no:171; *Deylemî*, *Müsnedü'l-Firdevs*, c.III, s.310, no:4930; *İbn-i Asâkir*, *Mu'cem*, c.I, s.184, no:354; *İbn-i Ebi'd-Dünyâ*, *Muhâsebetü'n-Nefs*, c.I, s.19, no:1; *Hatîb-i Bağdâdî*, *Târih-i Bağdad*, c.XII, s.50, no:6430; *İbn-i Adiy*, *Kâmil fi'd-Duafâ*, c.II, s.39; *İbn-i Asâkir*, *Târih-i Dimaşk*, c.LXI, s.186, no:7741; *Şeddâd ibn-i Evs RA'dan*.

Kenzü'l-Ummâl, c.III, s.679, no:7036; *Keşfü'l-Hafâ*, c.II, s.1024, no:2029;

Câmiü'l-Ehâdîs, c.XV, s.458, no:15935; RE. 229/7.

E kepâze! Affeder diyorsun ama, Allah'ın lütfuna erecek şekilde yaşamıyorsun ki... Günahtayken Allah'tan rahmet ummak da şeytanın bir aldatmacasıdır. Şeytan öyle aldatıyor ki, ağlayıp doğru yola dönmesin diye.

“—Allah affeder, devam et sen, haydi Emirgan'a, yallah, Çamlıca'ya... Haydi falanca yere, git bakalım filanca pavyona, gir, paraları koy, keyfine bak, zevkine bak, vur patlasın, çal oynasın... Üzülme!” diyor.

Biraz anasından babasından dini terbiye almışsa, günah olur diye korkuyor. O zaman da: “—Korkma, Allah Gafurdur, Rahimdir, affeder.” diyor.

Affeder ama, günah işliyorsun. Olur mu öyle şey! Şeytan aldatıyor yâni, tevbe etmesin diye muhterem kardeşlerim!

Onun için gözünüzü açın! Allah'ın evliyası Allah'tan tir tir titremişlerdir, yolunca yürümüşlerdir. Allah'ın düşmanları da, efe efe dolaşmışlardır, tevbe etmek akıllarının köşesine gelmemiştir.

İslâm bu işte... İslâm'ın incelikleri. Bak bu kitap onun için çok önemli. İslâm'ın incelikleri bunlar. Bunlar her yerde çıkmaz insanın karşısına...

f. Sema' Hakkında

قَالَ وَقَالَ رَجُلٌ لِأَبِي حَفْصٍ إِنَّ فُلَانًا مِنْ أَصْحَابِكَ
أَبَدًا يَدُورُ حَوْلَ السَّمَاعِ فَإِذَا سَمِعَ هَاجَ وَبَكَى
وَمَزَّقَ ثِيَابَهُ فَقَالَ أَبُو حَفْصٍ أَيُّ شَيْءٍ يَعْمَلُ
الْفَرِيقَ يَتَعَلَّقُ بِكُلِّ شَيْءٍ يَظُنُّ نَجَاتَهُ فِيهِ

TS. 119/15 (*Kàle ve kàle racülün li-ebî hafıs*) Aynı raviler demişler ki, Ebû Hafıs-ı Haddâd Hazretleri'ne birisi, bir adam şöyle dedi... (*Kàle racülün*) Racül, bir adam demek. (*Li-ebî hafıs*) Ebî Hafıs'a şöyle dedi: (*İnne fülânen min ashâbıke ebeden yedûru havle's-semâ'*; *feizâ semia hâce ve bekâ, ve mezzeka siyâbehû. Fekâle ebû hafısın: Eyšü ya'melü'l-ferîk? Yetealleku bi-küllü şey'in yezunnu necâtehû fîhi.*)

Demişler ki Ebû Hafıs'a:

“—Senin ashabından, etrafındaki muhiblerinden, dervişlerinden, etrafındaki kişilerden birisi daima sema' peşinde koşuyor, (*Feizâ semia*) Böyle bir şey duyduğu zaman, heyecana geliyor ve ağlıyor. (*Ve mezzeka siyâbehû*) Elbiselerini, yakasını, paçasını cart curt yırtıyor.”

Sema' ne demek? İşte Mevlevîlerin sema' ayinleri filan var, dönüyorlar filan... Bu eskiden beri, böyle Orta Asya'ya doğru gerilere, üçüncü asra kadar gelen bir şey... Nedir *sema'*? Kelime mânâsı olarak duymak demek. Zaten *sem'* de *işitmek* demek biliyorsunuz. *Sema'* da, bir şeyi *işitip heyecana gelmek mânâsına* geliyor. Bu; güzel söz, ilahi vs. filan gibi şeyler duyuyor, oradan heyecana geliyor...

Bu şahsa öyle anlatmışlar. Demişler ki: “Senin dervişlerinden, muhiblerinden birisi var, hep akli fikri sema' meclisleri, böyle şeyler... Böyle bir şey duyduğu zaman heyecanlanıyor, coşuyor ve ağlıyor ve yırtıyor yakasını paçasını elbiselerini, heyecandan kendinden geçiyor filan...”

(*Kâle ebû hafsin*) Ebû Hafs-ı Haddâd bunun üzerine demiş ki: (*Eyşü ya'melü'l-ferîk?*) “Yâhu, bizim gurup ne işle meşgul oluyor, ne yapıyor?” *Ferîk*, topluluk demek. *Eyş*, hangi iş demek. (*Eyşü ya'melü'l-ferîk?*) “Yâni topluluk, şu insanlar ne işle meşgul oluyor? Hay Allah, insanlar neyle meşgul oluyor! (*Yetealleku bi- külli şey'in yezunnu necâtehû fîhi*) Kurtuluşunun onda olduğunu sandığı her şeye sarılıyor. Ama, doğru değil, yanlış... Ölçmüyor, biçmiyor, dinlemiyor, sormuyor, aramıyor doğrusunu, eğrisini; yapıyor. Ne biçim iş yapıyor şu insanlar?” demiş.

Var mı Peygamber Efendimiz'in zamanında böyle bir şey? Efendimiz mi buyurmuş, Kur'an-ı Kerim'de mi gelmiş; yoksa sonradan mı ortaya çıkmış? Mühim olan o. Bu da, “Senin dervişlerinden birisi öyle yapıyor.” deyince, beğenmemiş.

Ben de Hocamız'ın camisinde hatırlıyorum, küçük ortaokul talebesiydim: Hocamız vaaz verirken birisi bir coştı, kendinden geçti. Ondan sonra yerden otuz kırk santim zıplıyor... Diz çökmüş oturmuşken, otuz kırk santim zıplıyor, küt küt, küt küt kendisini yere vuruyor. Kendinden geçmiş durumda, ne yaptığının farkında değil... İki tarafındaki insanlar onu tutmağa çalışıyorlar.

“—Dizleri tuzla buz olmuştur.” dedim ben kendi kendime.

Öyle vuruyor yâni. Halı var ama, yine sert. Tak tak, tak tak, böyle zıplayıp zıplayıp vuruyor yere kendisini.

“—Yâhu ne aşık, ne ileri derviş!” dedim kendi kendime.

Kendinden geçiyor, heyecana geliyor, vecde geliyor, istiğrak haline geliyor. Ondan sonra, Allah Allah, Allah Allah diye, küt küt kendisini yere vuruyor. Vücudunu parçalayacak, farkında değil.

Mehmed Zâhid Hocamız —cennet mekân, rahmetu’llahi aleyh— içeride dedi ki:

“—İşte bazıları böyle cahil insanların yanında yetişiyorlar, yalan yanlış şeyler öğreniyorlar. Ondan sonra da kontrollerini kaybediyorlar, böyle makbul olmayan işler yapıyorlar.” dedi.

Ben de hayret ettim. Haa, demek ki bu makbul değilmiş.

Makbul olan ne? Makbul olan ciddiyet, makbul olan kendisine hakim olmak, makbul olan duygularını içinde zapt edebilmek, duygularının esiri olmadan hazımlı olabilmek, deryâ gibi olmak...

Onun için birisi demiş ki:

“—Bir danayı yese, gık dememektir.” demiş.

Yâni, insan danayı yiyemez ya... Bir kişi bir oturuşta bir kuzuyu yiyormuş filan diye duyuyoruz ama, dana yenmez. Hazımlı olacak yâni. Hazmedememişse, o zaman taşkınlık yapar.

Bir kabın içine su koyduğun zaman, kap küçükse, suyun hepsini almıyorsa, taşar. Bunun da kapasitesi az olduğundan taşıyor. Kapasitesi çok olsaydı alacaktı, hazmedecekti,

sakin olacaktı, sesiz olacaktı, efendi olacaktı. İçi deryâ gibi olacaktı ama, dışından belli etmeyecekti. Çünkü belli etmemek de bir hüner... Hazmetmek de, duygusuna hakim olmak da bir hüner. Tabii bu büyüklerimizin uygun gördüğü yol.

g. Gönlün Korunması

قَالَ وَقَالَ أَبُو حَفْصٍ حَرَسْتُ قَلْبِي عِشْرِينَ سَنَةً
ثُمَّ حَرَسَنِي قَلْبِي عِشْرِينَ سَنَةً ثُمَّ وَرَدَتْ
حَالَةٌ صِرْنَا فِيهَا مَحْرُوسِينَ جَمِيعًا

TS. 119/16 (*Kàle ve kàle ebû hafsin*) Yine aynı raviler dediler ki, Ebû Hafs şöyle buyurdu:

(*Harastü kalbî işrîne seneten; sümme harasenî kalbî işrîne seneten; sümme veredet hâletün sırnâ fîhâ mahrûseyni cemîâ.*)

“Gönlümü, kalbimi yirmi sene bekledim, bekçilik yaptım gönlümden, yirmi sene kolladım gönlümü, gözledim, bekledim. (*Sümme harasenî kalbî işrîne seneh*) Sonra yirmi sene de kalbim beni gözledi, kolladı, bekledi.” Bu, yirmi sene kalbinde ne olacak, ne var diye müşahedeleri, tecellîleri gözlemiş, (*ışrîne seneh*) yirmi sene... Sonra da yirmi sene de kalbi bunu gözlemiş. Ne demek oluyor izah edeceğim, bildiğim kadarıyla, anladığım kadarıyla.

(*Sümme veredet hâletün*) “Sonra öyle bir hal geldi ki, (*sırnâ fîhâ mahrûseyni cemîân*) ikimiz birden korunan varlıklar olduk.” dedi. Sözü burada bitiyor.

Tabii bu mübareklerin sözlerini her zaman, ikide bir de size de naklediyorum, tasavvufun en yüksek şeyleri bunlar, bu mübareklerin hayatları... Bunların sözlerin anlamak için bunları bilmek lâzım, yaşamak lâzım. Hâ, şunu anlatıyor diye bilir insan. Yüksek şeylerden bahsediyorlar.

“Yirmi sene kalbime baktım.” diyor. Bizim kalp dediğimiz nedir? Şu et parçası değil, iç alemi... Yirmi sene insan iç alemini kollayacak. Sen iki saat kolladın mı, iki gün kolladın mı, yirmi gün kolladın mı?.. İ'tikâfa girip de Ramazan'ın son on gününde, birazcık şöyle Allah'la baş başa kaldın mı? Yok.

Bu zamane insanının hali neden böyle ham; eski insanların hali niçin böyle yüksek? Bak yirmi sene iç alemini murakabe etmiş, kontrol etmiş, takip etmiş, iç alemini korumuş, kollamış. *(Harase) Korumak ne demek?.. Gönlüne kötü şeyler gelmesin, defolsun, dışarıdan girmek isteyenler girmesin, gönlü pâk olsun diye dikkat etmek.*

Şimdi insanın gönlünde hırslar, şehvetler, kötü duygular, kinler ve sâireler varsa nedir? Bekleyemedi işte; bir yerden, duvardan kapıdan, pencereden, gönlüne kötü şeyler girdi. İçinde fena duygular var.

Bu, yirmi sene kollamış, kalbine hiç sokmamış. Pırıl pırıl kalbi... Neyle meşgul olmuş, ne girmiş? Ne diyor bak:

“—Allah'ı bildiğim zamandan itibaren kalbime hak bâtil hiç bir şey sokmadım.” diyor.

Hiç bir şey sokmamış, sırf Allah CC ile meşgul olmuş.

Sonra, “Yirmi sene de kalbim beni bekledi.” diyor. Yâni bu yirmi senelik himmetin mükâfatı olarak, yirmi sene de gönlü ona fayda vermiş. Kötülüklerden korumuş, iyi insan olmuş, nurlu insan olmuş, hayırlı insan olmuş vs. vs. Yâni, yirmi sene ondan kalbine bekçilik, yirmi sene de kalbinden ona korumak, bekçilik... Kalbi onu korumuş, gönlü onu korumuş kötülüklerden... Değil gönlüne bir şey girmesin diye uğraşmak, gönlü o hale gelmiş ki, gönlü bunu koruyor artık. O hale gelmiş.

“—Ama ondan sonra öyle bir hale geldik ki, ikimiz de korunan varlıklar olduk.” diyor.

Yâni, ondan sonra daha güzel bir hale ulaşmış, bu sefer Allah koruyor. Hem kalbini koruyor, hem bunu koruyor. O onu, o onu değil, ikisi birden korunuyor.

Daha yüksek bir makama çıktığını ifade eden bir söz olmuş oluyor. Ama bizim burada anlamamız gereken bir şey var: Evliya olacak bir insan... Duygularını gördünüz, hayatını okudunuz, sözlerini az çok anlıyorsunuz. Nasıl demir gibi bir insan olduğu belli, iradesi nasıl kuvvetli... Nasıl böyle hayırlı mübarek insan olduğu belli... Yirmi sene uğraşıyor, içine kötü şeyler girmesin diye, gönlünü korumak konusunda... Yirmi sene.

Kaç yaşında olduğunu düşün, yirmi senenin ne kadar olduğunu düşün, anla. Yirmi sene uğraşıyor. Yâni bu işler kolay olmuyor. Allah

kolaylaştırır, saniyede de olurmuş ama, kolay olmadığını da gösteriyor bu. Yirmi sene o kalbini kollamış, yirmi sene kalbi onu kollamış... Ondan sonra, hepsi birden kollanmış Allah tarafından.

Allah'ın sevgili kulu oldu mu bir insan... Hadis-i şerifte var: "Allah bir kulunu sevdi mi, onun gören gözü olur, işiten kulağı

olur, tutan eli olur, söyleyen dili olur, yürüyen ayağı olur. Keramet ehli olur. Her şeyi Allah'la yaptığı için, muhteşem bir insan olur." O hali anlatıyor yâni, Allahu a'lem...

h. Allah Aşkının Tesiri

قَالَ وَقَالَ أَبُو حَفْصٍ مَنْ تَجَرَّعَ كَأْسَ الشُّوقِ
يَهِيمُ هَيَامًا لَا يَفِيقُ إِلَّا عِنْدَ الْمُشَاهَدَةِ وَاللِّقَاءِ

TS. 119/17 (Kâle: Ve kâle ebû hafsin: Men tecerrea ke'se's-şevki yehîmü hüyâmâ, lâ yefîku illâ inde'l-müşâhedeti ve'llikâ'.) Yine aynı raviler anlattılar ki, Ebû Hafs Hazretleri şöyle buyurmuş:

(Men tecerrea ke'se's-şevki) "Kim şevk kadehinden bir yudum içerse..." Tecerrea, cür'a demek, bir yudum demek. "Bir yudum içerse şevk kadehinden, (yehîmü hüyâmâ) öyle bir kendinden geçer ki, öyle bir mest olur ki; (lâ yefîku) mestliğinden uyanmaz, (illâ inde'l-müşâhedeti ve'llikâ') ancak müşahedeye erdiği zaman ve kavuştuğu zaman uyanır. Ondan bir cür'a içti mi, ancak müşâhede makamına erince ve kavuşunca uyanır, başka türlü kendine gelmez."

*Şevk dediği, ne şevki? Allah şevki, Allah CC aşkı.
Allah'a karşı olan aşkı, şevki varsa bir insanın,
ondan birazcık tatmışsa, o aşkın şarabından bir
yudum içmişse, hani,
Aşkın şarabından içem,
Mecnun gibi çöle düşem.*

filân dediği gibi şairlerin, o aşkın şarabından
bir içti mi, öyle bir mest olur ki, öyle bir geçer
ki kendinden, ayılmaz artık. Ne zaman ayılır?
Müşahedeye erdiği zaman, kavuşunca... Yâni,
Allah'ın cemâlini gördüğü zaman ve ona vâsıl
olduğu zaman, likâ haline erdiği zaman kendine
gelir ve toparlanır. Likâ mülâkat, kavuşma
demek.

Pekiye, burada bırakalım, bugün de bu kadar
olsun. 18. paragrafta kalmış olduk. Allah razı
olsun.

Prof. Dr. Mahmud Es'ad COŞAN

07. 05. 1994 - İstanbul

[Bütün TASAVVUF SOHBETLERİ'ne PDF olarak
ulaşmak için tıklayınız.](#)

SERVER
Kürsü